

Ballen Kalkovn

Andere Einrichtungen

Neuere Zeiten

Andere Einrichtungen

Kalkovnen set fra sydøst. Ved kalkbrænding blev indgangshullet tilmuret.

Ballen Kalkovn på Samsø

Kalkproduktion og -brænding er i dag en strømlinet industriel proces som varetages af store industrianlæg. Indtil omkring 1930-erne var kalk- og teglbrænding af langt mere lokal karakter til direkte lokal anvendelse.

Kalkovnen set fra sydøst. Ved kalkbrænding blev indgangshullet tilmuret.

Den bygningsfredede og restaurerede kalkovn ved Ballen på Samsø er en sådan lille lokal kalkbrændingsovn, som oprindeligt blev opført omkring 1832 ved Mårup på Nordsamsø. Her producerede ovnen bygningskalk til lokalt brug, og det må formodes at den bl.a. har leveret kalk til opførelsen af karantænestationen på Kyholm. Opførelsestidspunktet stammer fra den gamle, men nu desværre forsvundne, indfyringslåge, hvori årstallet 1832 var indstøbt.

Kalkovnens tilstødende lager og fyrrum set fra nord. Foto: Jørn Enevoldsen, Ballen

I 1880 blev kalkovnen nedbrudt og flyttet til dens nuværende placering ved Ballen. Herfra kunne man med skib let skaffe de fornødne rå kalkblokke fra Fakse-området. Ovnens var i brug frem til omkring 1930, hvorefter den henlå som nedbrudt ruin, indtil lokale kræfter i 1967 foretog en gennemgribende restaurering af bygningen. Siden 1997 har kalkovnen været omfattet af bygningsfredning, og kalkovnen ejes og vedligeholdes nu af Ballen og omegns Borgerforening.

Indfyrringshullet til kalkovnen i det tilstødende fyrrum.

Kalkbrænding kendes helt tilbage fra middelalderen, hvor kalkmørtel anvendes som bindemiddel mellem teglstenene i murede bygninger. Hvor kalken var tilgængelig i de øvre jordlag - f.eks. langs Mariager Fjord og på Djurslands østkyst - anlagdes en betydelig kalkindustri. Kalkbrændingen krævede store brændselsmængder, og i slutningen af 1600-tallet var skoven i visse områder næsten totalt forsvundet. På arealer tilhørende kronen indførtes der derfor et direkte hugstforbud i skovene, men på privat jord fortsatte kalkbrændingen i det følgende århundrede.

I det åbne landskab som rovdriften på skovens træ havde skabt, havde sandflugten frit spil. Betydelige og tidligere frugtbare arealer gik på denne måde tabt, og det er på sådanne steder, at de menneskeskabte plantager ofte siden hen blev anlagt. I de senere kalkovne, som den ved Ballen og Birkesig-ovnene på Djursland, blev der benyttet kul til opvarmningen.

Opbevaringsrum for den brændte kalk og råkalk i fyrrummet.

Arbejdsprocessen med kalkbrændingen fremgår af et lille skilt ved kalkovnen, som her citeres:

"Først blev den rå kalk hugget i stykker til håndsten, derefter blev den kørt ind i ovnen. Det første lag var store stykker kalksten og derpå et lag kul, så et lag kalk skiftevis til den blev fyldt til tops. Dernæst blev indgangen muret til, og nu var den klar til at fyre op nede ved fyrdøren med lidt halm og træ. Der blev nu fyret med kul i ca. 3½ døgn for hver halve time; når så ilden stod op af skorstenen var kalken ved at være brændt igennem. Fyret blev slukket og kalken stod nu et døgn til afkøling. Nu blev der sendt bud til muremesteren, at kalken var færdig til brug."

Råkalken var Fakse-kalk som blev sejlet til Ballen.

Se også Birkesig Kalkovne.

Kalkovnens tilstødende lager og fyrrum set fra nord. Foto: Jørn Enevoldsen, Ballen.

Indfyringshullet til kalkovnen i det tilstødende fyrrum.

Opbevaringsrum for den brændte kalk og råkalk i fyrrummet.

Råkalcken var Fakse-kalk som blev sejlet til Ballen.

Zugang

- Fra landenden af molen i Ballen havn viser skiltet "Kalkovn" ad stien sydover langs stranden.
- Den restaurerede kalkovn ligger ca. 50 m. syd for molen

Faciliteter

- Informationsskilte ved kalkovnen.
- Afstand til fortidsminde: 50 m.

Særlige forhold

- Ingen

VIDEO

Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=mOqQJelHgcc>

Verwandte Literatur

Historien i skoven – *Jesper Laursen (Skippershoved forlag, 1994)*

Djurslands Kalk - råstofudvinding og kalkværksindustri – *Børge Kjær (Grenaa Egnsarkiv m.fl., 2001)*

Praktische Informationen

ADRESSE

8305 Samsø, Mitteljütland

EIGENTUMSVERHÅLTNISSE

Kommune Samsø

GPS

55.814191, 10.639113

UTM

E602713 N6186615